

Asia: VN/25202/2024

Lausuntopyyntö sosiaali- ja terveysministeriön asetuseronnoksesta Sosiaali- ja terveysalan tietolupaviranomaisen suoritteiden maksullisuudesta

Lausunnonantajan lausunto

Onko suoritteet jaoteltu tarkoituksenmukaisesti?

-

Ovatko eri suoritteista perittävät maksut ymmärrettäviä ja oikeudenmukaisia?

Rekisteriaineistojen maksut ovat nousseet liian korkeiksi, vaikka Tietolupaviranomaisen maksuihin ei esitetä muutosehdotuksia tällä lausuntokierroksella. Korkeat maksut yhdistettynä pitkiin ja raskaisiin tietolupaprosesseihin muodostavat merkittävän esteen tutkimuksen tekemiselle ja rekisteriaineistoihin pohjautuvan tiedon hyödyntämiselle yhteiskunnassa. Hinnoitteluperiaatteisiin ja tietolupaprosesseihin tarvitaan rakenteellisia uudistuksia.

Onko omakustanteisesti perittävä maksu ja tuntihinta Findatan työstä ymmärrettävä?

Suoritteiden 2024 ja 2025 kustannusvastaavuudessa on suoritteita, joissa perityt maksut ylittävät kustannukset. Näistä lukumääräisesti merkittävä on tietoluvan vähäinen muutos (esim. luvan voimassaoloajan tai tutkimusryhmän kokoonpanon muutos), joissa kustannusvastaavuus on 125 %. Tällaisten suoritteiden hintaa tulisi laskea. Perustelumuistossa ei myöskään esitetä perusteluja sille, miksi maksut ylittävät kustannukset joissakin suoritteissa.

Muut asetuseronnosta koskevat huomiot.

Tietolupaviranomaisen maksuihin ei esitetä muutosehdotuksia tällä lausuntokierroksella. Syynä tähän on se, että sosiaali- ja terveysministeriössä on tällä hetkellä valmisteilla hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sosiaali- ja terveystietojen toissijaisesta käytöstä annetun lain muuttamisesta. Hallituksen esitys on tarkoitus viedä eduskuntaan syksyllä 2025.

Tämä ei kuitenkaan poista tarvetta uudistaa hinnoitteluperiaatteita jo aikaisemmin. Rekisteriaineistojen maksut ovat nousseet liian korkeiksi, ja Tietolupaviranomaisen maksuasetus on keino puuttua tähän. Korkeat maksut yhdistettynä pitkiin ja raskaisiin tietolupaprosesseihin

muodostavat merkittävän esteen tutkimuksen tekemiselle ja tiedon hyödyntämiselle yhteiskunnassa.

Tietolupaviranomaisen suoritteiden keskimääräinen kustannusvastaavuus on tällä hetkellä 65 %, eli toiminta on alijäämäistä. Joukossa on kuitenkin suoritteita, joissa perityt maksut ylittävät kustannukset. Näistä lukumäärällisesti merkittävä on tietoluvan vähäinen muutos, kuten luvan voimassaoloajan tai tutkijaryhmän kokoonpanon muutos. Tämän suoritteen kohdalla kustannusvastaavuus on 125 % eli selvästi ylijäämäinen, minkä vuoksi suoritteen hinnoittelua tulisi tarkistaa ja maksu laskea kohtuullisemmalle tasolle.

Vähäiset tietoluvan muutokset (tutkijaryhmän kokoonpanon muutokset) ovat hyvin yleisiä tutkimusprojekteissa. Niitä koskeva lupaprosessi voitaisiin toteuttaa pitkälti automatisoidusti, mikä mahdollistaisi alhaisemmat kustannukset ja maksut.

Nykyiset tietolupaprosessit ovat varsinkin uusien tietolupahakemusten ja muutoslupahakemusten kohdalla raskaita, monimutkaisia ja aikaa vieviä, mikä kasvattaa kustannuksia ja maksuja. Kustannusperusteinen hinnoittelu ei myöskään luo selkeitä kannustimia prosessien tehostamiseen ja sujuvoittamiseen, mikä korostaa nykyjärjestelmän uudistamisen tarvetta.

Tietolupaviranomaisen maksujen alentaminen ja prosessien virtaviivaistaminen tukisivat tutkimustoimintaa ja rekisteriaineistoihin pohjautuvan tiedon hyödyntämistä yhteiskunnan hyväksi. Tällaiset toimenpiteet edistäisivät myös opinnäytetöiden tekemistä ja nopeuttaisivat opiskelijoiden valmistumista maisteriksi tai tohtoriksi. Hinnoitteluperiaatteiden ja tietolupaprosessien rakenteellisten uudistusten tarve on siis ilmeinen ja kiireellinen.

Hakola-Uusitalo Tuulia
Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Saxell Tanja
VATT